

ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА У СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Петров В.М., канд. екон. наук, доц.

Державний біотехнологічний університет

Навроцький Я.Ф., канд. екон. наук, ст. наук. співроб.

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Проблеми становлення і розвитку ринкового механізму господарювання у сільському господарстві України охоплюють комплекс питань як теоретичного, так і практичного характеру. Він включає правові, організаційні, управлінські та економічні аспекти, спрямовані на підвищення ефективності функціонування галузі у цілому та окремих суб'єктів господарювання, розв'язання соціальних проблем сільського населення та забезпечення комплексного і сталого розвитку сільських територій. Проте виконання поставлених завдань ускладнюється без практики проходження шляху від командно-адміністративної системи господарювання до системи, що функціонує на основі ринкових законів, приватної власності, змішаного типу економіки в умовах кризи виробництва [1].

Виконання основного економічного завдання, що стоїть перед сільськогосподарськими підприємствами України – забезпечення максимальних обсягів виробництва продукції високої якості з мінімальними витратами живої та уречевленої праці – слід здійснювати в умовах обмежених ресурсів, коли єдино можливим є інтенсивний шлях розвитку галузі, орієнтований на зростання продуктивності праці та підвищення ефективності використання виробничих ресурсів: засобів і предметів праці. Забезпечити це мають науково обґрунтоване планування та організація виробництва.

Планування діяльності на підприємстві – це цілеспрямована інтелектуальна діяльність, що має на меті визначення цілей і завдань функціонування підприємства, а також шляхів і методів їхнього досягнення. Тобто планування передбачає завчасне ухвалення рішення про те, що, коли, кому і як робити, проектування бажаних майбутніх результатів. Планування є своєрідним містком між нинішнім станом підприємства і тим, до якого прагнемо.

Реалізація запланованих заходів діяльності сільськогосподарського підприємства відбувається безпосередньо у процесі науково обґрунтованої організації виробництва, яка являє собою комплекс управлінських, організаційно-економічних і техніко-технологічних заходів, спрямованих на раціональну побудову і ведення господарства, які передбачають поєднання в оптимальних пропорціях та ефективне використання у часі і просторі трудових ресурсів, засобів і предметів праці для досягнення запланованих виробничих цілей.

Планування і організація виробництва у сільськогосподарських підприємствах тісно пов'язані між собою і взаємно доповнюють одне одного. Якщо планування являє собою процес визначення цілей діяльності суб'єкта господарювання, то організація – це конкретні механізми їхнього досягнення на практиці.

Нинішні складні умови вимагають від фахівців сільського господарства принципово інших підходів до забезпечення ефективного планування та організації виробництва у сільськогосподарських підприємствах. Менеджери та економісти повинні добре знати сучасні системи ведення господарства, техніку та інтенсивні технології вирощування сільгоспкультур, системи утримання і годівлі тварин, техніко-економічні показники використання різних механічних засобів праці, бачити перспективу розвитку галузей та економіки господарств у цілому. Виникає нагальна потреба у постійному пошуку нових, іноді нестандартних, управлінських рішень для забезпечення прибуткового господарювання і створення умов для розширеного відтворення.

На рівні окремого сільськогосподарського підприємства планування виробничо-фінансової діяльності й соціального розвитку колективу виступає у формі внутрішньогосподарського. Воно охоплює всю сукупність планово-розрахункової, економічної та організаційної роботи зі складання, обґрунтування і контролю за ходом виконання планів діяльності підприємства та його окремих підрозділів на певний період [2].

Планування є спеціалізованим видом управлінської діяльності. Серед п'яти основних функцій менеджменту (планування; організація; координація і регулювання; активізація і стимулювання; облік, контроль і аналіз) провідна роль належить саме плануванню. Воно є першим і найважливішим етапом процесу менеджменту. На основі системи планів, що укладають на підприємстві, здійснюють організацію запланованих робіт, мотивацію залученого для їх виконання персоналу, контроль результатів та їхню оцінку з погляду планових показників.

Крім простого прогнозування і визначення необхідних дій, планування також характеризується здатністю передбачати будь-які несподіванки, що можуть виникнути у процесі виробничої діяльності. Сільськогосподарське підприємство не може повністю ліквідувати ризик у своїй роботі, однак воно здатне управляти ним за допомогою ефективного планування.

Планування виробництва як особливий вид управлінської діяльності забезпечує цілеспрямованість і узгодженість роботи всіх складових виробничого процесу. Планування відокремилось у самостійний вид діяльності у ході поділу праці, виникнення кооперації і збільшення обсягів виробництва.

У сучасних умовах пореформеного розвитку аграрного сектора економіки України ставлення до планування як на державному рівні, так і на рівні окремих суб'єктів господарювання дещо змінилося: від абсолютизації до нігілізму, майже повного його неприйняття. Сьогодні багато сільськогосподарських підприємств не йдуть далі складання виробничої програми, не планують витрат і собівартості продукції, не складають фінансового плану, госпрозрахункові плани підрозділів. Спостерігаємо майже повне згортання планово-аналітичної роботи – пряме руйнування економічних основ цивілізованого ринку.

Проте досвід передових вітчизняних сільськогосподарських підприємств і аграрних формувань розвинених країн світу переконує, що саме в умовах економічної кризи, інфляції і нестабільного законодавства (тобто хаосу у

зовнішньому середовищі) більше порядку має бути у внутрішній організації дій підприємства. Саме планування, що є провідною функцією менеджменту, має відігравати важливу роль у виході з економічної кризи, у стабілізації і розвитку господарств – головної ланки галузевої виробничої сфери.

Досвід розвинених країн світу свідчить, що план і ринок взаємопов'язані й доповнюють один одного. Кожен з них має свою сферу впливу на економіку і свої методи її регулювання. Планування дає змогу виявити проблеми, що існують на ринку, і окреслити необхідні заходи для їх подолання у майбутньому. Однак неможливо абсолютно точно передбачити всі параметри економічної системи, яких буде досягнуто на практиці, адже формування плану завжди відбувається в умовах інформаційної недостатності. І саме ринок має змогу скоригувати економічні процеси і привести їх до необхідної рівноваги. План в умовах ринку і самостійності підприємств насамперед повинен забезпечити ритмічність виробництва, одержання стабільних доходів і стійке фінансове становище підприємств.

У сучасних умовах господарювання в основу планування діяльності сільськогосподарських підприємств повинен закладатися маркетинговий підхід, основними функціями якого є комплексне вивчення ринку, планування видів продукції та шляхів її подальшого перерозподілу тощо. Цілі маркетингу як ринкової концепції управління господарством повинні знайти відображення у перспективних і поточних планах. До кількісних цілей належать: збільшення обсягів виробництва і продажу продукції (надання послуг), зростання величини прибутку, зниження витрат на одиницю продукції (послуг), підвищення продуктивності праці. Якісними цілями можуть бути: підвищення іміджу підприємства, піклування про охорону навколишнього природного середовища, підтримання високого професійного рівня кадрів тощо. Пріоритетність цілей визначається ступенем впливу тих чи інших показників на рівень ефективності господарювання.

Інформаційні джерела:

1. Петров В. Організаційні і методологічні проблеми бізнес-планування в Україні. *Сучасні виклики та перспективи розвитку економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності*: зб. наук. праць II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Кам'янець-Подільський, 17 квітня 2024 р.). Кам'янець-Подільський : ЗВО «ПДУ», 2024. С. 293-297.

2. Петров В. Види бізнес-планів та цілі їх розробки. *Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах цифрової економіки*: зб. наук. праць III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 26 квітня 2024 р.). Кам'янець-Подільський : ЗВО «ПДУ», 2024. С. 90-94.